

شگردهای تحقیقی در کلاس

سارا کریمی

فهمیدنش زحمت بکشند. راهی که برای کارشناس شدن پیموده می‌شود، از دبیرستان می‌گذرد و مباحث دبیرستان در دوره‌های پیشین پی‌ریزی می‌شوند. آموزگاران با آگاهی از نیازهای دانش‌آموز می‌توانند آنچه را در او پرورش دهند که بعدها یاریگر او باشد و به کارش بیاید.

برای همین، تمرین جامعه‌شناسانه دیدن پدیده‌ها و توصیف دقیق آن‌ها می‌تواند نخستین تمرین هر دانش‌آموز باشد. تفاوت میان جماعت و جمع جبری افراد، نخستین گام در فهم مفهوم جامعه است. جامعه‌ای که وقتی فرد در آن قرار می‌گیرد، حیات او را تحت تأثیر قرار می‌دهد و کنش‌هایش را دگرگون می‌سازد و تعیین می‌کند اما فهم هر مفهوم تنها در چالش گفت‌وگوی کلاسی باید انجام شود. به این منظور به کودکان بیاموزید که زندگی اجتماعی پدیده پیچیده‌ای است که نباید با عجله درباره آن حکم صادر کرد:

۱ نخست یک جلسه ساختار یافته تشکیل دهید.

۲ با یک پرسش تحریک‌کننده شروع کنید.

۳ در خلال بحث نخست دانش‌آموزان باید پی ببرند که پاسخ دادن به پرسش‌های اجتماعی دشوار است اما در نهایت نباید به احساس ناکامی برسند، بلکه باید احساس کنند که می‌توانند پاسخ‌های متفاوت و مستدل تری از پاسخ‌های دیگران به دست آورند.

۴ سوگیری‌ها و پیش‌فرض‌ها را در پاسخ‌ها پیدا کنید و با تردید افکندن در ذهن دانش‌آموزان طوری هدایتشان کنید که نیازمند آن باشند که پیش از سخن گفتن، منتقدانه به دانسته‌های خود ببینند و با فکر کردن به جنبه‌های متفاوتی از موضوع، جواب‌های پیچیده تری بدهند.

۵ ابتدا با موضوع مورد علاقه کلاس شروع کنید اما در ادامه بحث آن‌ها را وادارید برای هر داوری خود دلیل بیاورند.

در علوم اجتماعی «روش» همه چیز است. زیرا اگر روش را به خوبی نیاموزیم، نخواهیم توانست پژوهشگر حرفه‌ای شویم. حرفه‌ای شدن یعنی پیدا کردن توانایی بهره‌برداری از دانشی که آموخته‌ایم؛ یعنی کار کردن در حوزه تخصصی خودمان؛ یعنی تولید محصولی که جامعه حاضر است آن را از ما بگیرد و بهایی در ازای آن بپردازد.

پرسش دانش‌آموزان از آموزگاران این است: «چرا باید این درس‌ها را بخوانیم؟» پاسخ این پرسش در کیفیت آموزش در جهت توانمند کردن افراد برای زندگی کردن نهفته است. یعنی ما باید به دانش‌آموزانمان ثابت کنیم که اگر این مباحث را خوب یاد بگیرند، در آینده با توانایی بیشتری وارد زندگی مستقل می‌شوند و می‌توانند از توانایی‌های خود برای بهتر کردن زندگی‌شان بهره بگیرند. اثبات این مطلب برای درس‌های علوم انسانی البته آسان نیست، زیرا تشخیص حرفه‌ای این رشته‌ها در انبوه تبلیغات متداول برای رشته‌های علوم تجربی و فنی و حرفه‌ای محو شده است.

بنابراین دانش‌آموز نمی‌داند اگر علوم اجتماعی بخواند، چگونه می‌تواند به مشروعبیت و جایگاه قابل قبولی برسد و واجد احترام و ارزش اجتماع اطراف خود شود. پاسخ البته بسیار راحت است: مشروعبیت در جامعه فعلی تنها با پیدا کردن تخصص معنا پیدا می‌کند و راه رسیدن به تخصص به دست آوردن کلیدهای حرفه‌ای است. این کلیدها در علوم اجتماعی نیز مانند دیگر شاخه‌ها روش هستند. کارشناس علوم اجتماعی باید بتواند تحلیل‌هایی درباره رویدادهای اجتماعی ارائه دهد که دربردارنده کشف پیچیدگی‌ها و نیروهای مشارکت‌کننده در ایجاد آن‌ها باشد و حرف تازه‌ای بزند که گشاینده راه جدیدی شود. به این منظور نیز باید از روشی استفاده کند که دقیق، مشخص و قابل دفاع باشد.

دانش‌آموزان باید چنین افقی را پیش روی خود ببینند تا به آموختن علوم اجتماعی میل پیدا کنند و برای

مشروعیت

در جامعه فعلی

تنها با پیدا کردن

تخصص معنا

پیدا می کند

و راه رسیدن

به تخصص به

دست آوردن

کلیدهای

حرفه ای است.

این کلیدها در

علوم اجتماعی

نیز مانند دیگر

شاخه ها روش

هستند

تمرین

جامعه شناسانه

دیدن پدیده ها

و توصیف دقیق

آن ها می تواند

نخستین تمرین

هر دانش آموز

باشد. تفاوت میان

جماعت و جمع

جبری افراد،

نخستین گام در

فهم مفهوم جامعه

است

در چنین تمرینی، افراد خانواده، خاطرات خانوادگی و تاریخ آن در حکم منبع هستند و دانش آموزان می توانند توانایی مصاحبه و گوش فرادادن بی طرفانه به افراد را در خود پرورش دهند. سپس آن ها باید مقوله بندی داده های به دست آمده را یاد بگیرند و بتوانند گرایش های موجود در خانواده خود و تفاوت ها و شباهت هایشان را دسته بندی کنند و جدولی برای آن بکشند. شاید در مراحل نخستین، ارائه گزارش شفاهی به کلاس کافی باشد اما در ادامه، دانش آموزان باید بتوانند گزارشی توصیفی-تحلیلی از موضوع بنویسند.

پس از تهیه گزارش، شما فرایند پیمودن از تجربه به تئوری و از تئوری به تجربه را پیموده اید؛ یعنی دانش آموزان را واداشته اید که با فاصله گرفتن از باورهای کلیشه ای خود، درباره تجربیاتشان بیندیشند و سپس با به دست آوردن یک تئوری به سراغ واقعیت موجود بروند و با به دست آوردن تجربه پژوهشی، تئوری خود را بیازمایند و تصحیح کنند. مطمئناً در خلال تهیه گزارش هر کدام از آن ها به پرسش های زیاد دیگری می رسند که می تواند مبنای پژوهش های بعدی باشد. اما دستاورد این فرایند، آموزش روشمند فکر کردن و روشمند مشاهده کردن واقعیت های زندگی است. دانش آموزان شما می توانند هر کدام پژوهشگر کوچک و دقیقی باشند که با به دست آوردن ابزار روش و طبقه بندی کردن واقعیت ها توسط آن، خلاقانه محیط اطرافشان را تحلیل کنند و به نتایج جالبی برسند.

از سوی دیگر، مبنا قرار دادن استدلال برتر و آموزش چگونگی رسیدن به این استدلال، اعتماد به نفس دانش آموزان را افزایش می دهد و آن ها را برای انجام پژوهش های حرفه ای آماده می سازد. همچنین معرفی نهادها و سازمان های سفارش دهنده پژوهش های اجتماعی، تاریخی، فرهنگی و سیاسی می تواند نگاه آن ها را به آینده حرفه ای خود تغییر دهد و افق های امید را در این رشته ها به سویشان بگشاید.

۶ دلایل آن ها را به چالش بکشید و سعی کنید به آن ها بیاموزید که بتوانند خود را به جای دیگر گروه های اجتماعی، افراد و اقشار بگذارند و به موضوع نگاه کنند. ببینند که وقتی از مواضع دیگری نگاه می کنند، تصمیماتشان تغییر می کند یا نه.

۷ در خلال بحث، داشتن تفکر انتقادی و در عین حال همدلانه با حفظ احترام طرف گفت و گو بیشترین اهمیت را دارد. این مهم نیازمند آن است که استدلالی قوی مبنای بحث قرار بگیرد و نه تمایلات یا باورهای افراد.

۸ محیط بحث باید به گونه ای باشد که هیچ کدام از بچه ها احساس هراس نکنند بلکه با احساس امنیت و با تکیه بر حقانیت استدلال برتر وارد گفت و گو شوند. دانش آموزان باید به احساس استقلال فکری برسند.

۹ برای آموزگار ضروری است که از مباحث به روز و پرسش های اصلی این حوزه اطلاع داشته باشد تا بتواند بحث را به خوبی پیش ببرد. برای او الزامی است که خود نخست از باورها و دانسته هایش جدا شود و بتواند به خود انتقادی نگاه کند تا در جمع کلاس، به عنوان تنظیم کننده بحث حضور یابد و نقش «دانای کل» را برعهده نگیرد. هدف باید این باشد که حقیقت از خلال استدلال و گفت و گو آشکار شود.

۱۰ در نهایت، بهترین کار آن است که موضوعی از محیط زندگی دانش آموزان را که با بحث مرتبط است تعیین کنید تا آن را برای جلسه بعد از نظر جامعه شناسی بررسی کنند. برای این روش بی طرفی علمی، نحوه مقوله بندی، شناسایی و بهره گیری از منابع را به آنان توضیح دهید. برای مثال اگر موضوع بحث نهاد خانواده و حقوق، وظایف و نقش های گوناگون در آن باشد، تمرین می تواند گزارشی از تعریف های موجود در خانواده هر دانش آموز باشد.